

NOORTE ED

«Tosca» RAT «Estonias»

Nii mõnelegi näis küsitavana, kas maksab uuesti lavale tuua «Toscat», teost, mis suhteliselt alles hiljuti oli kavas. Huvi ja isegi elevust tekitas aga see, et selles lavastuses olid vastutusrikkad ülesanded täita mitmel noorel: need olid lavastaja J. Nemirovitš-Dantšenko, lauljad A. Püvi ja A. Külvand ning dekoraator U. Kärbis. Ja peab ütleva, et noored õigustasid neile pandud lootusi — etendus on huvitav, see erutab ja paneb mõtlema.

J. Nemirovitš-Dantšenko on seni assistendina töötanud mitmete ooperite lavastamisel. «Tosca» põhiliselt õnnestunud lavastus näitab, et tal on võimeid ka iseseisvaks tööks. Pealegi on «Tosca» omamoodi pätkel algajale lavastajale. Nimelt on Puccini muusika väga selge ja kujukas; lisaks sellele on Puccini andnud oma ooperitele üsna üksikasjalise (mõnikord liigagi detailse) režiiplaani. See muidugi kergendab lavastaja tööd, aga teisest küljest seob ka käsist-jalust ning raskendab individuaalse lahenduse leidmist. J. Nemirovitš-Dantšenko on siin valinud õige tee, suhtunud taktitundega autori kavatsustesse, püüdnud neid võimalikult kujukalt välja tuua. Uuendus on tehtud III vaatusel alguses, kus orkestris kõlab hommikust päikesetõusu ja linna ärkamist kujutav muusika ja kaugelt kuuldu karjase laulu. Lavastaja kavatsus oli sellele kaunile meeleolupildile luua kontrast — müüri lõhnevad edasi-tagasi vahisõdurid, toimub hommikune vahtkonna vahetus, Scarpia loodud terroriaparatuur töötab nagu kellavärk... Kahjuks aga mõjuvad sõdurid-statistid liiga abitult ja soovitud mulje ei pääse täiel määral maksusele.

Positiivne ja «Estonias» uudne on ka see, et lavastaja ning dekoraator on andnud avarad lavapildid, mistõttu laval on rohkesti ruumi ja liikumisvabadust. Suurema ruumi ja laema liikumise kasutamine on säärases suurte tunnete ja tugevate kirgede ooperis nagu «Tosca» õigustatud. Ja vastupidi väljakujunenud eelarvamustele kõlab laul täiesti hästi ka lavastajavusest.

Töös näitlejatega ei ole noor lavastaja jõudnud veel kõiki kujusid lõpuni välja töötada, nii ei veena täiel määral Scarpia ega Angelotti, osalt ka Cavaradossi. Eriti kehtib see esimese vaatusel kohta, mille suhtes tekib kõige rohkem pretensioone. Kõigepealt ei saa vaataja aru lavastaja ning dekoraatori kavatsusest, et umbes orkestriruumi kohal asub külgaltar, mille poole pöörduks lauldakse «Te Deumi». Ja vaatusel lõpp mõjub halvas mõttes traditsioonilise saali-laulmisena. Juba koori ilmumine lavale ei veena — rahvas tuleb lavale ühekorraga suures tropis ja soovitud mõju läheb kaduma, sest tahtmatult mõtled: «näe, ooperikoor tuli lavale, aga miks?»

Noorsoofestivali konkursi võitjad

Noorsoofestival on lisanud uut hoo- gu ka meie noorte heliloojate loomingu- le. Suurt huvi, mis valitses hiljuti lõppenud heliloojate konkursi vastu, näitab ilmekalt sellele saadetud tööde arv — 121 teost.

Züris, kuhu kuulusid B. Kõrver (esi- mees), E. Aarne, E. Arro, L. Auster, V. Kapp ja H. Kareva, otsustas anda

Teised küsimused on seotud rohkem mängulise külje ja konkreetse lavalise tegevusega. Kõigepealt ei rahulda Angelotti kuju (A. Sepp). Kõige mõjuvam on tema juures praegu väljumus, esimesel hetkel kirikusse ilmudes on ta tõesti endine vabariigi konsul. Aga edasi hakkab A. Sepp mängitsema hirmu, lausa paanikat. Kas tõesti tark ja osav Angelotti võib oma põgenemise kõige otsustavamal momendil niisugune olla? Tõsi küll, edasine tegevus Cavaradossiga on jälle usutavam. Ka osa vokaalne külg ei ole veel päris korras — A. Sepa hääles on vähe kantileensust ja ilmekust. Lauljal tuleb ilmselt oma laulmisoskuse arendamisel tublisti töötada.

A. Püville on Cavaradossi esimeseks tõeliseks suureks ja vastutavaks osaks teatris (Neeme «Tasuleekides» on ju vähemnõudlik). Esimestel etendustel oli tunda, et ta ei ole laval veel päris kodus (teatud kammitsetus liikumises, vähene vilumus orkestriga laulda, millest tingitult esineb ebatäpsusi ja rütmilist kõikumist, eriti just retsitaatiivsetes osades). Aga etendusest etendusse on ta muutunud järjest kindlamaks ja tema loomulik käitumine ilma igasuguse välise efekti taotluseta lubab lootet, et ka mänguline külg jõuab järele tema toredatele vokaalsetele võimetele. Laululiselt häirib praegu kaks momenti: vahel kipub hingamine lühikeseks jääma, mistõttu laused jäävad kohati nagu ümaralt lõpetamata. Ka peaks ta üle saama maneerist laulda vokaalidega algavaid sõnu h-tähga («harmastan helu»). Muidu kõlab aga tema erakordselt ilus hääl vabalt ja ilmekalt.

Cavaradossi kujust rääkides peab ütleva, et just esimeses vaatuses jääb A. Püvil praegu vajaka oskusest edasi anda kaht vastuolulist tunnet: sügavat kiindumust Toscase ja soovi maksu mis maksab aidata Angelotti põgenema. A. Püvi juures domineerib praegu viimane, Tosca suhtes on ta kuidagi hajameelne ja külm, sest kogu aeg lööb välja teine alltekst. Võib tekkida isegi mõte, et ta armastab hoopis seda teist sinisilmalist naist, keda ta maalib. Kõige mõjuvamalt näitab A. Püvi praegu Cavaradossit-vabariiklast, kes südamepõhjast vihkab Scarpia ja tema terrorirežiimi. Eriti mõjuvalt tuleb see välja II vaatuses («Vittoria!» ning sellele järgnev omapärane 3/4 taktimõõdus marss) ja III vaatuses («Koidab päev...»).

A. Külvandist on kasvamas järeltulija teatri juhtivatele sopranitele. Tema võimete ja andekuse tõenduseks

laulude «Piibelehed» (A. Kaalepi tekst) ja «Meie festival» (H. Karmo tekst), V. Ojakäärule laulude eest «On kalamees üks veider mees» (M. Veetamme tekst) ja «Armulauluke» (R. Tšernjavski tekst), Tallinna Riik. Konservatooriumi V kursuse üliõpilasele J. Räätsile kontsertiino eest viiulile ja sümfoniaorkestrile, IV kursuse üliõpilasele A.

on see, et ta valmistab selle osa ette suhteliselt väga lühikese ajaga (10 päeva), kui teised osatäitjad ootamatult haigestusid). Tööd osa kallal ei ole muidugi veel lõppenud, sest praegu on laulja jõudnud osa õige emotsionaalse mõistmiseni, aga selles pole veel vajalikku psühholoogilist süvenemist, ta elab küll sisse, kuid ei suuda Tosca elamusi küllalt ilmekalt edasi anda. Eriti esimeses vaatuses mõjub Tosca ajuti isegi nagu ebasümpaatsena. Tosca on muidugi palju vastuolulisi tundeid, aga ta ei tohi mingil juhul mõjuda kapriisitseva kassikesena. Eriti õnnestunud on suure emotsionaalse pingega antud II vaatus. Väliselt rahulikuna, kuid sisemise südameväri- naga astub Tosca Scarpia kabinetti, peksleb pisut hiljem nagu puuris lind ja on lõpuks valmis kõigele, et vaid päästa armastatud inimest. Ainuke häiriv ebakõla selles vaatuses on Tosca sureva Scarpia kohal («Sa lämbu oma veres...»), millest jääb naturalistlik mulje. III vaatuses jääb ebamääraseks Tosca jutustus sellest, mis öieti toimus Scarpia juures (muuseas ka sõnaline tekst on siin üsna ebaselge). Hästi ja mõjuvalt tabab aga A. Külvand selle vaatusel «põhitoomi» — Tosca kaugele vabadusse lendava unistuse — ära siit!

Kuigi Tosca osa on mõeldud dramaatilisele sopranile, oskab A. Külvand ka oma lüürilist laadi häälega anda suuri dramaatilisi tõuse, tugevaid

kulmina- laulda kolossid- vi!

Kuula siku lau- nud om- teda uu- ta on ve- misviis ja ilmel «Tosca» on see, naalis- seta kol- orkestri on kaks- kui pal- täpsust see osa lõpuni valatult Scarpia avab or- tud leh- sellega viib ta selt int- rumalal- hilikkus- kese tig- tumise (Cavara- nõudke- lavski- had ma- kõigepe-

J. KROSS

Veebruari

Kord hullates, teinekord so- tuul eile veel paitas meid ja sulavee lõbusais loikud- kilgendas taevasina.

Kuid täna on üllid nii kibe- et koon hoia kõrviku taga- Teed jälle on küllajääst l- nii ei vägisi jalust üüb

Ent teaks ma, kus elutseb- kes taas puhub taloiseks i- ma hüüaksin talle, et kuu- naeran sulle nii suhu kui

Mis, sa tühja seal pilve pe- põsk punnis ja nina täis- Tühja vingud ja vinguma- oma suuri ja väikesi sort

Jääst ohjad sul küest jub- On murtud su roosk, mis- Nüüd — tuiska või räasta- kuid kevad on ikkagi õhu

Kuradi s

Kuu hõbekõrvik on sarvega- jäänd kinni harali pagoodides. Jõel sõidab kurat musta parvega- vett sirge sabaroga loodides- tuisia tuisia tulikarn

NOORTE EDU

«Tosca» RAT «Estonias»

on seotud rohkem konkreetse lavalise etendusega kui ei rahulda Anni Kõige mõjuvama väljumise, esimeesilmudes on ta siiski konsul. Aga etapp mängitsemata. Kas tõesti tark on oma põgenemise ajal momendil küll, edasine tegevus on järele usutav, külg ei ole veel hääles on vähe kuulust. Lavalilise tuisoskuse arendamine. Tosca adossi esimeseks astutavaks osaks «leekides» on ju etendustel laval veel päris tuisoskuse liikumises, triga laulda, mille ebatäpsusi ja etriti just retsitaaridest etendusest etendusest järjendist kindlusele käitumine efekti taotluseta mänguline külg datele vokaalselt häirib praegusel kipub hingama, mistõttu nagu ümaralt ta üle saama vokaalidega algatav «harmastan hea tema erakordne ilmest. Ebatäpsused peab es vaatuses jääb oskusest edasi tunnet: sügavat ja soovi maksu angelotti põgenemineerib praegu on ta kuidagi sest kogu aeg st. Võib tekkida stab hoopis seda t, keda ta maanäitab A. Püvi abariiklast, kes Scarpiat ja te mõjuvalt tuleb «Vittoria!» ning äärane 3/4 taktivaatuses («Koi-

on see, et ta valmistab selle osa ette suhteliselt väga lühikese ajaga (10 päevaga, kui teised osatäitjad ootamatult haigestusid). Töö osa kallal ei ole muidugi veel lõppenud, sest praegu on laulja jõudnud osa õige emotsionaalse mõistmiseni, aga selles pole veel vajalikku psühholoogilist süvenemist, ta elab küll sisse, kuid ei suuda Tosca elamusit küllalt ilmekalt edasi anda. Eriti esimeses vaatuses mõjub Tosca ajuti isegi nagu ebasümpaatsena. Toscas on muidugi palju vastuolulisi tundeid, aga ta ei tohi mingil juhul mõjuda kapriisitseva kassikesena. Eriti õnnestunud on suure emotsionaalse pingega antud II vaatus. Väliselt rahulikuna, kuid sisemise südameväri naga astub Tosca Scarpia kabinetti, peksleb pisut hiljem nagu puuris lind ja on lõpuks valmis kõigeks, et vaid päästa armastatud inimest. Ainuke häiriv ebakõla selles vaatuses on Tosca sureva Scarpia kohal («Sa lämbu oma veres...»), millest jääb naturalistlik mulje. III vaatuses jääb ebamääraseks Tosca jutustus sellest, mis õieti toimus Scarpia juures (muuseas ka sõnaline tekst on siin üsna ebaselge). Hästi ja mõjuvalt tabab aga A. Külvand selle vaatus «põhitoomi» — Tosca kaugele vabadusse lendava unistuse — ära siit!

Kuigi Tosca osa on mõeldud dramaatilisele sopranile, oskab A. Külvand ka oma lüürilist laadi häälega anda suuri dramaatilisi tõuse, tugevaid

kulminatsioone. Ja ega polegi kerge laulda kõrvuti niisuguste hääleliste kolossidega nagu T. Kuusik ja A. Püvi!

Kuulates viimastel aastatel T. Kuusiku laulu on tunne, et ta on saavutanud oma hiilgevormi, mõne aja pärast teda uuesti kuulatas aga veendud, et ta on veelgi edasi läinud, et tema laulmisviis on muutunud veel vabamaks ja ilmekamaks. Nii on see praegu ka «Tosca» puhul. Lihtsalt unustamatu on see, kuidas ta laulab I vaatuses finaalis — ilma igasuguse forsseerimiseta kõlab ta hääl vabalt üle koori ja orkestri fortissimo. Samuti väga head on kaks Scarpia ariosot II vaatuses — kui palju ilmekust ja kujundlikku täpsust neis on! Ja ometi on tunne, et see osa ei ole tal veel mänguliselt lõpuni käes, et see ei istu veel nagu valatult. Põhjusteks on see, et Kuusik-Scarpia liiga ilmselt (ja ka liiga vara) avab oma kaardid: õelalt küsib ta leititud lehvikule osutades Toscalt: «Kas sellega siis maalitakse?» Ja ka edasi viib ta kogu stseeni Toscaga läbi ilmselt intrigeerivalt — Tosca peab õige rumalakene olema, kui ta Scarpia sihilikkusest aru ei saa. Niisuguseid väikesed tageduse ja põhjuste, liigse ärritumise momente on ka II vaatuses (Cavaradossi ülekuulamisel — «Siis nõudke!»). Tahtmatult meenub Stanislavski nõuanne selle kohta, et kui tahad mängida halba inimest, siis otsi kõigepealt, kus ta hea on.

J. KROSS

Veebruari kevad

*Kord hullates, teinekord soikudes
tuul eile veel paitas meil nina
ja sulavee lõbusais loikudes
kiilendas taevasina.*

*Kuid täna on ilid nii kibedad,
et koon hoiu kõrviku tagal
Teed jälle on kiilajääsi libedad,
nii et vägisi jalust viib maha...*

*Ent teaks ma, kus elutseb tuuletaat,
kes taas puhub talviseks ilma,
ma hüüaksin talle, et kuule, taat,
naeran sulle nii suhu kui silmal*

*Mis sa tühja seal pilve peal kõhutad,
põsk punnis ja nina täis kortse?!
Tühja vingud ja vinguma õhutad
oma suuri ja väikesi sortsel*

*Jääst ohjad sul kõest juba langesid!
On murtud su roosk, mis meid rõhus!
Nüüd — tuiska või räastani hangesid —
kuid kevad on ikkagi õhus!*

Kuradi sitd

*Kuu hõbekõrvik on sarvega
jäänd kinni harali pagoodides.
Jõel sõidab kurat musta parvega
veit sirge sabarooga loodides
tuiske tuiske tulikarn*

Väiksematest osatäitjatest jääb meelde A. Aasma kirikuteener. Kahju aga, et ta hääles pole alati vajalikku kandvust, mistõttu läheb kaduma mõndagi, ooperi ekspositsioonis vajalikku (eriti stseenis kooripoistega). Oma moodi karakterportree on ka

M. Linnamägi Scarpia robotliku adjutantina. Halb on aga see, et peaaegu sõnagi ei saa aru tekstist (ka Scarpia vastustest mitte), kui ta toob teate Napoleoni võidust Marengo lahingus. Seetõttu jääb nagu pinnatuks järgnev: Scarpia vihasööst ja Cavaradossi rõõmupuhang. Kas ei ole tempo siin liiga kiire?

U. Kärbise andekad dekoratsioonid aitavad luua vajalikku meeleolu, iseloomustada ajastut ja toetavad hästi nii näitlejaid kui ka lavastajat (välja arvatud I vaatuses ruumiline lahendus, millest oli juttu eespool). Kiriku külmades toonides antud kõledavõitu atmosfäär on mõjuvaks taustaks sündmuste ekspositsioonile. II vaatus Scarpia kabinetis oma toretsevate maalidega ja kahe kontrastse mööbli-grupiga kõneleb väga palju Scarpiast. III vaatuses avaldab eriti tugevat mõju masendav ränkkraske vanglamüür, mis muuseas on ka väga hästi maalitud. Taamal hõbedaselt helendav Peetri kiriku kuppel mõjub aga liiga dekoratiivselt.

Etenduse muusikalises küljes (dirigent P. Nigula) on mõningadki õnnestumised (I vaatuses finaali, II v. väga raske stseeni algus lavataguse kooriga, mis küll lõpuks rütmiliselt logisema kipub, madalate keelpillide sooloepisood III v. jm.). Solistide osas jätab aga täpsus mõnigi kord palju soovida, sellest tekib rütmiline amorfus, mis kuidagi ei sobi Puccini erksa ja elavalt tuikava muusikaga. Võrreldes laval toimuvaga «juhtub» orkestris liiga vähe, muusikas on vähevoitu pinget ja temperament. Ootaks rohkem ja julgemaid dünaamilisi kontraste (eriti harva kuuleb tõelist pianissimot). Vahel katab orkester liigselt soliste, eriti ilmne on see Tosca ning Scarpia mõlema «kahevõitluse» ajal II vaatuses. Seal on aga väga tähtis iga sõna, iga häälevarjund — neile peaks jätma rohkem õhku laulmiseks.

Ning lõpuks üks väga tõsine märkus kava, õigemini sisuseletuse kohta. Ka mõnigi kord varem ei ole need vaataja abistamiseks mõeldud seletused hüljanud oma selguse ja täpsuse poolest. Sedapuhku on aga asi üsna hull. Eestikeelses tekstis on lausa vigaseid või väga ebamääraseid seletusi. Selgust saab vaid siis, kui läbi lugeda ka venekeelne tekst, mis on miskipärast pikem, põhjalikum ja vastab rohkem lavastusele. Seevastu aga venekeelne sisuseletus lausa kubiseb stiililisest ja trükivigadest. Kui mõelda, et kava peab teatrikülastajast abistama, see jääb talle mälestuseks nähtud etendusest, siis sääranne kergekäelisus ja lohakus teatri poolt on lausa lubamatu.

V. Kivilo

Novellivõistluse žürii
koosseis